

УДК : 334.012.63/.64 : 355(477)

Кобеля-Звір М. Я.,

marianakobelia@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5627-9408,

к.е.н., доцент кафедри підприємництва, торгівлі та логістики, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

Звір Ю. В.,

yuriizvir@gmail.com, ORCID ID: 0009-0005-2749-1916,

здобувач, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

ГРАНТИ ЯК МЕХАНІЗМ АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Анотація. У статті розкрито особливості функціонування грантового фінансування в Україні як одного з інструментів підтримки та розвитку підприємницької діяльності в умовах повномасштабної війни та структурної трансформації національної економіки. У дослідженні проаналізовано наукові підходи до визначення сутності грантів як інструменту підтримки підприємництва та оцінено сучасний стан грантового фінансування підприємницьких ініціатив в Україні; визначено його основні джерела, напрями й обсяги. Наведено історію успіху суб'єктів малого та середнього бізнесу щодо залучення грантів та ефективності їх використання. На основі аналізу теоретичних підходів, законодавчої бази, програмних документів та практичного досвіду українських підприємців систематизовано ключові форми грантової підтримки, визначено найбільш активні донорські структури, типові напрями фінансування, а також умови надання ресурсів у межах державних і міжнародних програм. Продemonстровано, що грантову підтримку українські підприємці отримують від програм Єврокомісії, ООН, GIZ, ПРООН, МОМ, урядової ініціативи "єРобота", Українського ветеранського фонду, Українського фонду стартапів, Українського соціального венчурного фонду, Ukraine-Moldova American Enterprise Fund та ін. У процесі дослідження виявлено основні бар'єри, що обмежують ефективне залучення грантів суб'єктами підприємництва в Україні. До таких бар'єрів належать: фрагментарність нормативного регулювання, інформаційна нерівність, низький рівень грантової грамотності серед підприємців, складність адміністративних процедур, недостатній інституційний супровід вразливих груп населення (зокрема, ВПО, ветеранів, жінок-підприємців), а також недовіра до прозорості розподілу фінансових ресурсів. У статті запропоновано комплекс рекомендацій, які охоплюють потребу в цифровізації процедур подання заявок, створення єдиної платформи грантової інформації, запровадження освітніх програм і центрів підтримки заявників, спрощення регуляторних вимог та впровадження механізмів публічного контролю. Представлені результати можуть бути використані у процесі вдосконалення державної політики підтримки підприємництва, проектування програм економічного відновлення, а також у діяльності органів влади, донорських інституцій та бізнес-асоціацій.

Ключові слова: гранти для бізнесу, "Власна справа", державні гранти, грантова підтримка підприємництва, грантові можливості для бізнесу, гранти для мікробізнесу, урядові гранти, гранти програми "єРобота", фінансування бізнесу.

Kobelia-Zvir M. Ya.,

marianakobelia@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5627-9408,

Ph.D., Associate Professor of the Department of Entrepreneurship, Trade and Logistics, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

Zvir Y. V.,

yuriizvir@gmail.com, ORCID ID: 0009-0005-2749-1916,

Postgraduate, Lviv University of Trade and Economics, Lviv

GRANTS AS A MECHANISM FOR ACTIVATING THE DEVELOPMENT OF ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE

Abstract. The article reveals the features of the functioning of grant financing in Ukraine as one of the tools for supporting and developing entrepreneurial activity in the conditions of a full-scale war and structural transformation of the national economy. The study analyzes scientific approaches to determining the essence of grants as a tool for

supporting entrepreneurship and assesses the current state of grant financing of entrepreneurial initiatives in Ukraine; identifies its main sources, areas and volumes. The success stories of small and medium-sized businesses in attracting grants and the effectiveness of their use are presented. Based on the analysis of theoretical approaches, legislative framework, program documents and practical experience of Ukrainian entrepreneurs, key forms of grant support are systematized, the most active donor structures, typical areas of financing, as well as the conditions for providing resources within state and international programs are identified. It is demonstrated that Ukrainian entrepreneurs receive grant support from programs of the European Commission, the UN, GIZ, UNDP, IOM, the government initiative "eRobota", the Ukrainian Veterans Fund, the Ukrainian Startup Fund, the Ukrainian Social Venture Fund, the Ukraine-Moldova American Enterprise Fund, etc. The research identified the main barriers that limit the effective attraction of grants by business entities in Ukraine. These barriers include: fragmentation of regulatory regulation, information inequality, low level of grant literacy among entrepreneurs, complexity of administrative procedures, insufficient institutional support for vulnerable groups of the population (in particular, veterans, women entrepreneurs), as well as distrust in the transparency of the distribution of financial resources. The article proposes a set of recommendations that cover the need to digitize application procedures, create a single grant information platform, introduce educational programs and applicant support centers, simplify regulatory requirements, and introduce public control mechanisms. The presented results can be used in the process of improving state policy to support entrepreneurship, designing economic recovery programs, as well as in the activities of government bodies, donor institutions, and business associations.

Keywords: grants for business, "Vlasna sprava", state grants, grant support for entrepreneurship, grant opportunities for business, grants for microbusiness, government grants, grants of the "eRobota" program, business financing.

JEL Classification: M21, M48

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2025-83-20>

Постановка проблеми. Повномасштабна військова агресія російської федерації проти України спричинила глибоку економічну кризу, яка проявляється у руйнуванні виробничої інфраструктури, порушенні логістичних ланцюгів, зменшенні ділової активності та суттєвому скороченні обсягів внутрішнього і зовнішнього інвестування. Значний відтік робочої сили за кордон та вимушене переміщення підприємств у більш безпечні регіони створюють додаткові виклики для збереження й розвитку підприємництва як рушійної сили економіки.

У цих умовах особливого значення набуває підтримка підприємницької діяльності з боку держави, міжнародних партнерів і донорських організацій. Одним із інструментів такої підтримки виступають гранти – безповоротна фінансова допомога, яка може бути спрямована на започаткування бізнесу, розширення діяльності, впровадження інновацій, цифрову трансформацію та соціально значущі проекти [3, 10].

Однак ефективність використання грантового механізму в Україні часто ускладнюється рядом перепон та бар'єрів [9, 13]. Це вимагає наукового аналізу як наявних механізмів грантового фінансування, так і шляхів підвищення їх результативності в умовах війни та післявоєнного відновлення економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням грантової підтримки українського бізнесу в умовах війни присвятили свої дослідження зовсім не значна кількість науковців, зокрема це Верескун В. В., Ільченко К. С., Павлюк С. І., Стещенко О. Д., Мозговий Є. В. та ряд інших [3, 8, 9, 10, 13].

Стещенко О. Д., Мозговий Є. В., охарактеризувавши грантові програми в Україні, дійшли висновку, що такі програми – це можливість розвитку та вдосконалення українського бізнесу [13].

Верескун М. В., Ільченко К. С., Павлюк С. І. зазначали: гранти сприяють інноваційності, фінансовій стабільності та конкурентоспроможності підприємств, що є ключовим для відновлення економіки. Науковці також виявили низку бар'єрів, які обмежують ефективність грантових програм [3].

Попри увагу ряду авторів до теми грантів недостатньо дослідженими залишаються аспекти грантового фінансування як механізму активізації розвитку підприємництва в Україні в умовах війни.

Постановка завдання. Мета дослідження – виявити особливості функціонування грантового фінансування в Україні та оцінити його потенціал як ефективного механізму активізації розвитку підприємницької діяльності в умовах війни та трансформації національної економіки.

Для досягнення поставленої мети дослідження у статті визначено такі основні наукові завдання:

1. Проаналізувати наукові підходи до визначення сутності грантів як інструменту підтримки підприємництва.

2. Оцінити сучасний стан грантового фінансування підприємницьких ініціатив в Україні та визначити його основні джерела, напрями й обсяги.

3. Дослідити практичний досвід українських суб'єктів малого та середнього бізнесу щодо залучення грантів та ефективності їх використання.

4. Виявити ключові бар'єри й проблеми, що обмежують доступ підприємців в Україні до грантових ресурсів.

5. Розробити обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення державної політики й інституційних механізмів у сфері грантової підтримки підприємництва в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах трансформації економіки України, зокрема внаслідок війни, гранти поступово перетворюються на один із ключових інструментів цільового фінансування підприємницьких ініціатив. Проте наукова література й нормативно-правова база демонструють значну варіативність у трактуванні сутності поняття “грант”, що ускладнює формування цілісної стратегії використання грантової підтримки як механізму стимулювання підприємництва.

У сучасних наукових дослідженнях систематизовано широкий спектр підходів до визначення грантів:

1. Лексикографічні підходи (Oxford, Cambridge, Merriam-Webster, тлумачний словник) розглядають грант як грошову допомогу на безповоротній основі з визначеною метою.

2. Законодавчі трактування України фіксують гранти як фінансові ресурси, що надаються на безоплатній і безповоротній основі для реалізації проєктів у різних сферах: науки, культури, книговидання, бізнесу.

3. Наукові підходи пропонують розширені дефініції, зокрема:

– Гранти як інструмент соціального інвестування.

– Гранти як форма підтримки не лише фінансова, а й експертна (консультації, менторинг, аудит).

– Гранти як ресурс із високим потенціалом впливу на інноваційність, сталість і розвиток бізнесу [10].

Варто зазначити, що у наукових роботах наведено класифікацію підходів до визначення поняття грантів за трьома ключовими позиціями:

1. З позиції грантоотримувача (мікро-, малий, середній бізнес).

2. З позиції грантодавця (держави, фонди, МФО, транскордонні програми).

3. З позиції форми/виду допомоги (грошові кошти, послуги, обладнання, експертна підтримка) [8, 10].

Таким чином, грант у контексті української економіки можна визначити як багатофункціональний інструмент розвитку підприємництва, що може проявлятися як у грошовій, так і в натуральній формі, а також у формі консалтингу та технічної підтримки з боку грантодавців.

Варто наголосити, що початок грантового фінансування в Україні припадає на роки здобуття незалежності. Впродовж 30 років цей інструмент підтримки бізнесу помітно інтенсифікувався. Але найбільша кількість грантових програм для підприємництва в Україні спостерігається з 2022 року, коли росія розпочала повномасштабне вторгнення [2].

Серед провідних джерел фінансування **грантових ініціатив в Україні** можна виокремити:

– **міжнародні організації та донори**; до них належать: програми Єврокомісії, ООН, GIZ, ПРООН, МОМ тощо;

– **національні програми**, зокрема урядова програма “єРобота”, Український ветеранський фонд, Український фонд стартапів;

– **регіональні фонди**, як-от Ukraine-Moldova American Enterprise Fund;

– **програми соціального підприємництва**, що охоплюють соціально вразливі категорії населення, ветеранів, ВПО, Український соціальний венчурний фонд [8].

Як демонструє дослідження сучасних донорських програм, напрями використання грантового фінансування включають:

– розвиток підприємництва у сфері мікро-, малого, середнього та великого бізнесу;

– стимулювання інновацій, цифровізації, експортної орієнтації;

– реалізацію соціально значущих ініціатив та релокацію бізнесів;

– підтримку освітнього, екологічного, креативного підприємництва;

– інституційний розвиток бізнес-компаній через консалтинг, коучинг та тренінгову підтримку [2, 8].

Аналіз актуальних програм на сайті Центру розвитку “ЧАС ЗМІН” дозволив нам зробити висновок, що всі гранти для підприємництва за обсягом фінансування можна розділити на:

– Мікро- (від 1 000 до 5 000 дол. США).

– Малі (від 5 000 до 10 000 дол. США).

– Середні (від 10 000 до 200 000 дол. США).

– Великі (від 200 000 дол. США) [2].

Отже, можна наголосити: визначальною рисою сучасного етапу грантового фінансування бізнесу є **розмаїття форм підтримки**, динамічність та багаторівневість.

Це зумовлює той факт, що українські підприємці все активніше користуються грантовими інструментами для відкриття та розвитку бізнесу. Отже, для ілюстрації практичного досвіду суб’єктів мікро-, малого та середнього бізнесу щодо залучення грантів та демонстрації ефективності такого фінансування здійснимо огляд деяких актуальних грантових програм на підтримку підприємців у часовому проміжку з 2022 року по 2025-й та історій успіху конкретних підприємців.

Найбільшою за кількістю наданих грантів є державна програма “єРобота” за напрямком “Власна справа”. Ініціатива передбачає надання мікрогрантів до 500 тис. грн для започаткування або розвитку власної справи. Згідно з офіційними даними за період із липня 2022 року по березень 2025 року в її межах було видано 22488 грантів на суму 5.3 млрд грн. Як наслідок реалізації програми створено або перебуває на етапі створення понад 46 000 нових робочих місць [4, 12].

У межах ініціативи Ігор Єфименко, підприємець із Харкова, отримав 250 тис. грн для розширення сервісу вантажівок, зокрема на обслуговування кондиціонерів. Грант дозволив придбати необхідне обладнання та створити нове робоче місце [1]. Андрій Красюков з Добропілля використав мікрогрант для створення виробничих майстерень із виготовлення екструдованих кормів для сільськогосподарської худоби. Грант дозволив придбати гранулятор та подрібнювач соломи, а також створити два нових робочих місця [11].

Популярними серед українців є й ініціативи, в яких поєднуються грошова допомога з навчанням. До прикладу, Ірина Антончик, власниця садового центру “АгроХобі”, отримала грант у розмірі 3 000 доларів США в межах освітньо-грантової програми “Початок”. Кошти були використані для облаштування додаткового цеху та частково – на виробничу лінію [6].

Міжнародні організації також активно підтримують українських підприємців. Масштабною була підтримка USAID. Наприклад, Проєкт “Економічна підтримка України” надавав гранти для розвитку бізнесу, зокрема для жінок, які постраждали від війни. У межах ініціативи “Розширення економічних прав та психосоціальна реабілітація жінок” було запропоновано гранти для розвитку власної справи [14].

Міжнародна програма Erasmus for Young Entrepreneurs також активно підтримує молодих підприємців. До прикладу, Валентина Смачило скористалася програмою, отримавши грант для поїздки до Польщі з метою вивчення досвіду ведення бізнесу. Отримані знання дозволили їй відкрити новий напрямок консалтингової діяльності та укласти міжнародні партнерства [7].

Український Жіночий Фонд у співпраці з UN Women реалізував проєкт “Економічні можливості для жінок, які постраждали від війни”, в межах якого 46 жіночих бізнесів отримали грантову підтримку. Це сприяло запуску нових підприємств та розширенню існуючих [5].

Такі приклади свідчать про ефективність грантових програм у підтримці та розвитку підприємництва в Україні. Гранти дозволяють підприємцям реалізовувати інноваційні ідеї, створювати робочі місця та сприяти економічному зростанню, особливо в умовах війни.

Попри те, що грантовими інструментами на підтримку бізнесу в Україні користується дедалі більша кількість підприємців, значна частина представників бізнес-спільноти продовжує залишатися поза межами системи грантового фінансування. Це зумовлено низкою об’єктивних і суб’єктивних чинників, які створюють бар’єри на шляху до ефективного залучення ресурсів. Варто окреслити основні:

1. Інституційні та нормативні бар’єри

Однією з основних проблем залишається фрагментарність та нестабільність нормативно-правового регулювання у сфері грантової діяльності. Відсутність уніфікованих правил щодо обліку, оподаткування та звітності за грантовими коштами часто ускладнює співпрацю бізнесу з

державними та міжнародними донорами. В умовах війни ці виклики ще більше загострюються.

2. Інформаційна нерівність

Недостатня поінформованість про наявні програми підтримки є серйозною перешкодою. Багато підприємців не знають, де шукати актуальні грантові конкурси, як правильно оформити заявки або підготувати бізнес-план. Дослідження засвідчують, що понад 60% потенційних заявників ніколи не брали участі у грантових конкурсах саме через відсутність релевантної інформації.

3. Низький рівень грантової компетентності

Частина підприємців не володіє базовими навичками грантрайтингу, що включає написання проєктних заявок, обґрунтування бюджету, оцінку ризиків та розробку логіко-структурної матриці проєкту. Відсутність спеціалізованих навчальних програм на регіональному рівні поглиблює цю проблему.

4. Бюрократичні та процедурні складнощі

Процеси подання документів, проходження конкурсного відбору та реалізації проєкту часто супроводжуються надмірною документацією, неузгодженими вимогами та затягуванням термінів ухвалення рішень. Це особливо відчутно в межах державних програм, де процедура може бути більш складною, ніж у міжнародних донорів.

5. Нерівний доступ для представників уразливих груп

Мікро- та малі підприємства, що засновані представниками ВПО, ветеранами, жінками-підприємцями, часто не володіють достатніми грошовими ресурсами для забезпечення власного внеску до проєкту, а також іноді потребують інституційного розвитку.

6. Недовіра до механізмів розподілу

Існує стійке упередження щодо прозорості розподілу державних грантів. Частина підприємців вважає, що розподіл коштів може відбуватися за принципом “своїм-усе”, що знижує мотивацію брати участь у програмах [3, 9, 13].

Враховуючи викладене, підвищення ефективності залучення українськими підприємцями грантових ресурсів вимагає системних змін. Необхідно забезпечити нормативне спрощення, покращити інформаційну політику, розширити доступ до грантових освітніх програм і забезпечити прозорість у процедурі розподілу фінансування. На основі проведеного дослідження грантових інструментів для бізнесу ми розробили низку рекомендацій щодо вдосконалення державної політики й інституційних механізмів у сфері грантової підтримки підприємства в Україні.

1. Інституційні та нормативні бар’єри

Для зменшення регуляторного тиску на підприємців, що залучають грантове фінансування, доцільно запровадити єдину нормативно-правову рамку щодо обліку, оподаткування та звітності за грантами. Необхідно розробити стандартні адміністративні процедури, передбачити податкові пільги, а також створити інституцію з координації грантової політики на державному рівні.

2. Інформаційна нерівність

Рекомендується створити інтегровану електронну платформу з централізованою базою даних про всі діючі грантові програми (державні, міжнародні, корпоративні), що міститиме фільтри за галузями, регіонами, розмірами фінансування. Супровід цієї платформи має включати проведення регулярних онлайн-вебінарів, інфоднів та публічних оголошень на базі ЦНАПів, торгово-промислових палат, бізнес-асоціацій.

3. Низький рівень грантової компетентності

Потрібно запровадити комплексну систему підготовки підприємців до участі в грантових програмах: освітні модулі у межах програм бізнес-освіти, короткострокові курси у співпраці з міжнародними донорами, кейс-збірники успішних проєктів. Варто створити регіональні “центри підготовки до грантів”, що забезпечуватимуть підтримку у написанні заявок, розробці бюджету та стратегії сталості проєкту.

4. Бюрократичні та процедурні складнощі

Слід оцифрувати всі процедури подачі та розгляду грантових заявок – із використанням електронного підпису, шаблонів документів та онлайн-реєстрації. Необхідне впровадження принципу “єдиного вікна” для всіх державних грантових ініціатив та скорочення кількості довідок і супровідної документації до мінімального рівня. Важливо забезпечити автоматичне збереження історії заявника для участі у наступних конкурсах.

5. Нерівний доступ для вразливих груп

Рекомендовано передбачити спеціальні умови для грантових програм, орієнтованих на ВПО, ветеранів, жінок, молодь, осіб із інвалідністю: зниження вимог до власного внеску, можливість подачі попередньої заявки у спрощеній формі, впровадження інституційного менторингу, квотування доступу до фінансування. Необхідне розширення окремих інкубаційних програм для цих категорій із поєднанням навчання, мікрофінансування та правової підтримки.

6. Недовіра до механізмів розподілу грантових ресурсів

Доцільно забезпечити прозорість і підзвітність усіх етапів конкурсного відбору. Це можливо шляхом: формування незалежних комісій із залученням представників громадського сектору, бізнесу, науки та міжнародних партнерів; публікації результатів із поясненням критеріїв оцінки; запровадження механізмів апеляцій; створення відкритого реєстру переможців із деталізацією обсягів фінансування; а також стимулювання зовнішнього аудиту та регулярного звітування грантоотримувачів.

У результаті проведеного дослідження було виявлено, що грантове фінансування вже зараз відіграє дедалі важливішу роль у стимулюванні підприємницької активності в Україні. Водночас доступ підприємців до грантів обмежується низкою бар’єрів. Запропоновані рекомендації можуть стати основою для вдосконалення державної політики у сфері підтримки бізнесу. Грантове фінансування

має перспективу зайняти місце основного інструменту активації підприємництва в Україні за умови подолання основних бар’єрів та перепон.

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Проведене дослідження засвідчило зростаюче значення грантового фінансування як чинника активізації підприємницької діяльності в Україні, особливо в умовах війни та економічної нестабільності. Разом із тим, виявлено низку системних перешкод, що ускладнюють доступ суб’єктів бізнесу до грантових ресурсів: недосконалість нормативного регулювання, обмеженість інформаційного забезпечення, низький рівень проєктної підготовки, складні адміністративні процедури, соціальна нерівність та недовіра до процесів розподілу фінансування. Запропоновані заходи – вдосконалення нормативно-правової бази, освітня підтримка, прозорість відбору й адресна допомога вразливим групам – можуть слугувати основою для модернізації державної політики у цій сфері. Таким чином, постає потреба у цілісному стратегічному підході до формування грантової інфраструктури як інструменту відновлення та сталого розвитку підприємництва в Україні. Це може бути у фокусі уваги наших подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Яковенко В. 100 млн грн отримали харків’яни на свою справу: історія успіху одного з них. *Об’єктив*. 02.08.2024. URL: <https://www.objectiv.tv/uk/objectively/2024/08/02/100-mln-grn-otrimali-harkiv-yani-na-svoyu-spravu-istoriya-uspihu-odnogo-z-nih/?utm>.
2. Центр розвитку “ЧАС ЗМІН”. URL: <https://chaszmin.com.ua>.
3. Верескун М. В., Ільченко К. С., Павлюк С. І. Грантове фінансування як інструмент розвитку підприємництва в Україні. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 9. 20 с. URL: <https://aeconomics.com.ua/index.php/home/article/view/395>.
4. eРобота: 12 млрд грн інвестувала держава в розвиток малого й середнього бізнесу через гранти. *Міністерство економіки України*. 12.03.2025. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/9bc3d9b7-04fa-441b-9647-c0f1eb746fe6?lang=uk-UA&title=Robota>.
5. Історії успіху українських підприємців, які залучили грантову підтримку. *Український Жіночий Фонд*. 22 с. URL: <https://uwf.org.ua/istoriyi-uspihu-ukrayinskyh-pidpriyemycz-yaki-zaluchyly-grantovu-pidtrymku/>.
6. Історії успіху фіналісток Grand Pitch Day освітньо-грантової програми “Початок”. *Дія.Бізнес*. 04.06.2024. URL: <https://business.diia.gov.ua/history-of-success/istorii-uspihu-finalistok-grand-pitch-day-osvitno-hrantovoi-prohramy-pochatok?>
7. Історія успіху: Як сформувати діловий нетворкінг, де навчитися веденню бізнесу в країнах ЄС, зокрема у Польщі? *Платформа Granty.org.ua*. URL: <https://granty.org.ua/istoriya-uspihu-yak-sformuvaty-dilovyy-netvorking-de-navchytysya-vedennyu-biznesu-v-krayinah-yes-zokrema-u-polshhi.html?>

8. Кобеля-Звір М. Я., Звір Ю. В. Основні підходи до класифікації грантів. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2023. № 74. С. 102-107. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1448>.

9. Кобеля-Звір М. Я. Грантові можливості для розвитку малого та середнього бізнесу в умовах війни в Україні: переваги та труднощі. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2023. № 73. С. 79-85. URL: <http://www.journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1394>.

10. Кобеля-Звір М. Я. Основні підходи до визначення поняття гранту. *Київський економічний науковий журнал*. 2023. № 2. С. 16-21. URL: <https://journals.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/57>.

11. Отримання гранту – це можливість для втілення нових бізнес-ідей: історія успіху підприємця з Добропілля. *Донецька обласна державна адміністрація*. 22 липня 2024 року. URL: <https://dn.gov.ua/news/otrimannya-grantu-ce-mozhlyvist-dlya-vtillennya-novih-biznes-idej-istoriya-uspihu-pidpriyemcy-a-z-dobropillya>?

12. “єРобота”. URL: <https://erobota.dia.gov.ua/>.

13. Стешенко О. Д., Мозговий Є. В. Грантове фінансування як запорука стабільності бізнесу. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. № 8. URL: <https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/34>.

14. Як психологічна підтримка допомагає жінкам збільшувати доходи. *USAID*. 20 травня 2024. URL: <https://era-ukraine.org.ua/yak-psykholohichna-pidtrymka-dopomahaie-zhinkam-zbilshuvaty-dokhody/>.

REFERENCES

1. Yakovenko V. 100 mln hrn otrymaly kharkiv'yany na svoiu spravu: istoriia uspihu odnogo z nykh. *Ob'iektiv*, 02 August 2024, available at: <https://www.objectiv.tv/uk/objectively/2024/08/02/100-mln-grn-otrimali-harkiv-yani-na-svoyu-spravu-istoriya-uspihu-odnogo-z-nih/?utm>.

2. Tsentr rozvytku “CHAS ZMIN”, available at: <https://chaszmin.com.ua>.

3. Vereskun, M. V., Ilchenko, K. S. And Pavliuk, S. I. (2025), Hrantove finansuvannia yak instrument rozvytku pidpriiemnytstva v Ukraini. *Aktualni pytannia ekonomichnykh nauk*, no. 9, 20 s., available at: <https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/395>.

4. *ieRobota*: 12 mlrd hrn investovala derzhava v rozvytok maloho i serednoho biznesu cherez hranty. *Ministerstvo ekonomiky Ukrainy*, 12 March 2025, available at: <https://me.gov.ua/News/Detail/9bc3d9b7-04fa-441b-9647-c0f1eb746fe6?lang=uk-UA&title=Robota>.

5. Istorii uspihu ukrainskykh pidpriiemts, yaki zaluchyly hrantovu pidtrymku. *Ukrainskyi Zhynochyi Fond*, 22 s., available at:

<https://uwf.org.ua/istoriyi-uspihu-ukrayinskykh-pidpriyemcz-yaki-zaluchyly-grantovu-pidtrymku/>.

6. Istorii uspihu finalistok Grand Pitch Day osvitno-hrantovoi prohramy “Pochatok”. *Diia.Biznes*, 04 June 2024, available at: <https://business.dia.gov.ua/history-of-success/istorii-uspihu-finalistok-grand-pitch-day-osvitno-hrantovoi-prohramy-pochatok?>.

7. Istorii uspihu: Yak sformuvaty dilovyi networkinh, de navchytysia vedenniu biznesu v krayinah YeS, zokrema u Polshchi? Platforma *Granty.org.ua*, available at: <https://granty.org.ua/istoriya-uspihu-yak-sformuvaty-dilovyj-networking-de-navchytysia-vedenniu-biznesu-v-krayinah-yes-zokrema-u-polshhi.html?>.

8. Kobelia-Zvir, M. Ya. And Zvir, Yu. V. (2023), Osnovni pidkhody do klasyfikatsii hrantiv. *Visnyk Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, no. 74, s. 102-107, available at: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1448>.

9. Kobelia-Zvir, M. Ya. (2023), Hrantovi mozhyvosti dlia rozvytku maloho ta serednoho biznesu v umovakh viiny v Ukraini: perevahy ta trudnoshchi. *Visnyk Lvivskoho torhovelno-ekonomichnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, no. 73, s. 79-85, available at: <http://www.journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1394>.

10. Kobelia-Zvir, M. Ya. (2023), Osnovni pidkhody do vyznachennia poniatia hrantu. *Kyivskyi ekonomichni naukovyi zhurnal*, no. 2, s. 16-21, available at: <https://journals.kyiv.ua/index.php/economy/article/view/57>.

11. Otrymannia hrantu – tse mozhyvist dlia vtillennia novykh biznes-idei: istoriia uspihu pidpriiemtsia z Dobropillia. *Donetska oblasna derzhavna administratsiia*, 22 July 2024, available at: <https://dn.gov.ua/news/otrimannya-grantu-ce-mozhlyvist-dlya-vtillennya-novih-biznes-idej-istoriya-uspihu-pidpriyemcy-a-z-dobropillya>?

12. “ieRobota”, available at: <https://erobota.dia.gov.ua/>.

13. Steshenko, O. D. And Mozhovyi, Ye. V. (2024), Hrantove finansuvannia yak zaporuka stabilnosti biznesu. *Zdobutky ekonomiky: perspektyvy ta innovatsii*, no. 8, available at: <https://econp.com.ua/index.php/journal/article/view/34>.

14. Yak psykholohichna pidtrymka dopomahaie zhinkam zbilshuvaty dokhody. *USAID*, 20 May 2024, available at: <https://era-ukraine.org.ua/yak-psykholohichna-pidtrymka-dopomahaie-zhinkam-zbilshuvaty-dokhody/>.

Стаття надійшла до редакції 02 червня 2025 року